

برآورد تولید ناخالص داخلی صنعت ورزش ایران به تفکیک استانی برای سال‌های ۱۳۸۹-۱۴۰۰

حسن دلیری^۲
مرضیه اسعدی^۳

[10.22034/ssys.2023.3060.3224](https://doi.org/10.22034/ssys.2023.3060.3224)

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۲/۸/۱۶

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۲/۹/۲۵

توسعه اقتصاد ورزش در دنیا به‌عنوان عاملی موثر بر رشد اقتصادی، در سال‌های اخیر مورد توجه جدی سیاست‌گذاران کلان کشورها قرار گرفته است. به‌منظور تدوین راهبردهای اثربخش در اقتصاد ورزش، اولین گام برآورد دقیق و داده‌محور اندازه صنعت ورزش در اقتصاد است. مطالعه حاضر با استفاده از نظریه‌های محوری در برآورد اقتصاد ورزش، تولید ناخالص بخش ورزش به تفکیک استان‌های ایران در دوره ۱۳۸۹-۱۴۰۰ را براساس روش هزینه‌ای برآورد کرده است. نتایج مطالعه نشان می‌دهد که به‌صورت متوسط سهم ورزش در تولید کل کشور تقریباً ۰/۳۹ درصد بوده و این سهم در طول سال‌های مورد بررسی روند نزولی داشته است. از سوی دیگر، تولید ناخالص واقعی بخش ورزش در کل کشور در این دوره کاهش ۱۸ درصدی را تجربه کرده است. علاوه براین، از کل اقتصاد ورزش کشور، ۱۹ درصد تولید ناخالص ورزش فقط در استان تهران و ۵۰ درصد تولید ناخالص ورزش متعلق به استان‌های تهران، اصفهان، مازندران، مرکزی، فارس و خراسان رضوی بوده و ۵۰ درصد باقیمانده در ۲۴ استان دیگر انجام شده است. از نظر سهم نیز بالاترین اندازه اقتصاد ورزش نسبت به اقتصاد استان، برای خراسان جنوبی با سهم ۱/۸۴ درصد و کمترین سهم در استان خوزستان با سهم تنها ۰/۰۹ درصدی از اقتصاد استان بوده است. توجه به سه نتیجه اصلی مطالعه شامل ۱) سهم اندک ورزش در اقتصاد، ۲) روند نزولی اقتصاد ورزش در کشور، ۳) نابرابری در توزیع تولید ناخالص ورزشی در استان‌ها، ضرورت توجه جدی سیاست‌گذاران بخش ورزش به تدوین راهبردهایی برای استفاده حداکثری از ظرفیت اقتصاد ورزش را برجسته می‌سازد.

واژگان کلیدی: اقتصاد صنعت ورزش، تولید ناخالص داخلی ورزش، هزینه‌های ورزشی خانوار، هزینه‌های ورزشی دولت و ماتریس هزینه‌های ورزشی استان‌ها.

^۱ این مقاله مستخرج از طرح پژوهشی است که با حمایت مالی وزارت ورزش و جوانان (اداره کل ورزش و جوانان استان گلستان) به اجرا در آمده است.

^۲ دانشیار اقتصاد، گروه مدیریت و اقتصاد، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه گلستان، گرگان، ایران (نویسنده مسئول)

E-mail: Eco.hassan.daliri@gmail.com

^۳ استادیار اقتصاد، گروه مدیریت و اقتصاد، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه گلستان، گرگان، ایران

مقدمه

صنعت ورزش در معنای وسیع به کلیه فعالیت‌های مرتبط با ورزش از جمله تولید و بهره‌برداری از محصولات و خدمات ورزشی اطلاق می‌شود که می‌تواند وارد بازار شده، قیمت‌گذاری شده و ارزش افزوده و بازگشت اقتصادی ایجاد کند و شامل محصولات، کالاها، خدمات، اماکن و افراد مرتبط با ورزش است (Pitts, B. G., Fielding, L. W., & Miller, L. K., 1994). بنابراین اندازه صنعت ورزش هر کشوری برابر است با مقداری از محصول ناخالص داخلی آن کشور که مرتبط با فعالیت‌های ورزشی تولید شده است. از این منظر الگوی رایج اندازه‌گیری صنعت ورزش مبتنی بر مدل‌های محاسبه تولید ناخالص داخلی است (عسکریان، ۱۳۸۳). از این رو، یک تعریف ساده از تولید ناخالص داخلی ورزشی^۱ (GDSP) عبارت است از: مجموع ارزش نهایی کالاها و خدمات تولید شده در صنعت ورزش درون مرزهای جغرافیایی یک کشور. محاسبه شاخص GDSP از اندازه‌گیری تولید ناخالص داخلی یک کشور سخت‌تر است، زیرا کاملاً بستگی به تعریف فعالیت ورزشی دارد که می‌تواند محدود یا فراگیر باشد (رضوی، سید محمد حسین، فیروز، منصور، ۱۳۹۰). برای مثال، کمیسیون اتحادیه اروپا^۲ در گزارش تفصیلی خود درباره سهم ورزش در اقتصاد کشورهای عضو این اتحادیه در سال ۲۰۱۲ تصریح کرده است که بر اساس تعریف محدود از صنعت ورزش، یعنی در صورتی که برخی از فعالیت‌ها ورزش تلقی نشوند، GDSP تا ۱/۴۹ درصد و در تعریف فراگیر این سهم تا ۲/۱۲ درصد افزایش می‌یابد که نشان‌دهنده تفاوت قابل ملاحظه‌ای است (European Commission, 2012).

دومین مشکلی که در سنجش تولید ناخالص داخلی ورزشی وجود دارد این است که تفکیک و طبقه‌بندی هزینه‌های صنعت ورزش مانند سایر فعالیت‌های چهارگانه اقتصادی به آسانی امکان‌پذیر نیست (Humphreys, B. R., & Ruseski, J. E, 2009). برای مثال، مطابق با قانون بودجه ایران، تمامی دستگاه‌های اجرایی مجازند که یک درصد از بودجه خود را به امر ورزش اختصاص دهند که در صورت تحقق و امکان حسابداری دقیق، ارقام هزینه‌ای بخش ورزش در کل کشور به‌طور قابل توجهی افزایش خواهد یافت. همچنین باید توجه داشت که نظام طبقه‌بندی فعالیت‌های اقتصادی در بسیاری از کشورها شامل ایران بر اساس مشابهت در تولید گروه‌های صنعتی طبقه‌بندی می‌شود، اما صنعت ورزش به‌عنوان یک صنعت با نظام طبقه‌بندی منفرد مانند صنعت بیمه یا املاک شناخته نمی‌شود (رضوی، سید محمد حسین، فیروز، منصور، ۱۳۹۰).

¹ Gross Domestic Sport Product

² European Commission

با وجود بهره‌گیری از روش‌های متعدد برای برآورد اندازه صنعت ورزش در جهان، در ایران به دلیل مشکلات مرتبط با دسترسی به داده‌های دقیق عملکرد بخش خصوصی در صنعت ورزش، تحقیقات محدودی در اندازه‌گیری GDSP وجود دارد که با استفاده از رویکرد هزینه‌ای برای کل کشور اندازه‌گیری شده و استفاده از سایر روش‌ها مانند جدول‌های داده-ستانده یا حساب‌های اقماری بخش ورزش که امکان تحلیل و بررسی دقیق‌تر را فراهم می‌کند، امکان‌پذیر نیست.

از سوی دیگر، برآوردهای انجام‌شده از اندازه اقتصاد ورزش در ایران بر اساس حساب‌های ملی و برای کل کشور انجام شده و ناهمگنی میان استان‌های کشور را لحاظ نکرده است. بنابراین با توجه به محدودیت‌های جدی داده‌ای و اهمیت دسترسی به برآوردهای استانی سهم ورزش در تولید ناخالص داخلی، این پژوهش برای اولین بار تلاش کرده است که در برآورد GDSP کل کشور از اطلاعات استانی استفاده نماید تا نتایج قابل اتکاتری برای سیاست‌گذاری در صنعت ورزش ایران ارائه کند. به این منظور با توجه به اهداف پژوهش ابتدا در بخش مبانی نظری، مفاهیم مرتبط با اقتصاد ورزش تبیین و سپس مروری بر روش‌های مختلف اندازه‌گیری سهم صنعت ورزش در تولید ناخالص داخلی و ملاحظات محاسباتی آن‌ها شد. در ادامه، مطالعات انجام‌شده در زمینه صنعت ورزش در ایران و جهان به اختصار بررسی و در نهایت مدل مفهومی پژوهش حاضر ارائه گردید.

پژوهش‌های علمی برای حسابداری رشد اقتصاد ورزش و اندازه‌گیری اثر آن در تولید ناخالص داخلی در اواخر دهه ۱۹۷۰ میلادی در دانشکده‌های اقتصاد فرانسه آغاز شد که مهم‌ترین مانع آن وجود داده‌های مرتبط با فعالیت‌های ورزشی بود. برآورد شاخص تولید ناخالص داخلی^۱ (GDP) پرکاربردترین شاخص برای اندازه‌گیری حجم اقتصاد است و روش‌های مختلفی برای برآورد آن وجود دارد که سه روش متداول عبارت‌اند از: (۱) روش مجموع ارزش‌افزوده بخش‌های مختلف اقتصادی^۲، (۲) روش مجموع هزینه‌ها^۳ و (۳) روش مجموع درآمدها^۴. دو روش دیگر نیز برای اندازه‌گیری فعالیت‌های اقتصادی وجود دارد که با پیچیدگی‌های محاسباتی مواجه هستند: (۱) روش ماتریس داده-ستانده^۵، و (۲) روش حساب‌های اقماری^۶ (Mankiw., 2022). در میان این روش‌ها، سه روش (۱) مجموع هزینه‌ها، (۲) روش ماتریس داده-ستانده، و (۳) روش حساب‌های اقماری ورزش پرکاربردترین روش‌ها برای برآورد شاخص تولید ناخالص داخلی ورزش یا GDSP است (Wladimir Andreff & Stefan Szymanski (ed.), 2006).

¹ Gross Domestic Product

² Value-Added Method

³ National Expenditure Method

⁴ Nation Income Method

⁵ Input-Output Matrix Method

⁶ Satellite Account Method

روش مجموع هزینه‌ها

اولین گام‌های عملی در ایجاد و توسعه پایگاه داده‌ای صنعت ورزش در اروپا توسط کمیته توسعه ورزش در سال ۱۹۸۴ برداشته شد. کشورهای بریتانیا، فرانسه و آلمان سه کشور پیشگام در زمینه تهیه گزارش‌های داده‌محور از روند رو به گسترش صنعت ورزش بودند (Jones, 1989) و (Andreff, Wladimir and Wolfgang Weber, 1995). ادامه این روند در کشورهای دیگر اروپا و جهان فراگیر شده و کشورها به تدریج حسابداری اقتصادی صنعت کالاهای ورزشی را در دستور کار قرار دادند. اگرچه هدف اصلی از پژوهش جونز (Jones, 1989) جمع‌آوری داده‌های اقتصاد ورزش در کشورهای اروپایی بود، اما به دلیل اینکه در این پژوهش تلاش شده است که تمام داده‌های جمع‌آوری شده در چارچوبی مشابه ارائه شود، این روش بسیار مشابه سیستم حسابداری تولید کالاها و خدمات مطابق با الگوی استاندارد توسعه داده شده توسط سازمان ملل متحد است که الگوی اصلی همه کشورهای جهان برای اندازه‌گیری حجم اقتصاد است (Mankiw., 2022). فعالیت‌های اقتصادی در این روش از طریق مجموع هزینه‌ها و بنابراین گردش درآمد در اقتصاد با تقسیم کل اقتصاد به بخش‌های اصلی چهارگانه مطابق با رابطه زیر اندازه‌گیری می‌شود. چهار کارگزار اصلی در اقتصاد در این معادله شامل خانوارها^۱ از طریق مخارج مصرفی^۲، سرمایه‌گذاران یا تولیدکنندگان بخش خصوصی^۳، دولت و مخارج دولتی^۴ و بازرگانی خارجی از طریق صادرات^۵ منهای واردات^۶ می‌باشند:

$$GDP = C + I + G + EX - IM$$

به منظور محاسبه GDSP در رابطه بالا، C نشان‌دهنده مخارج مصرفی ورزشی خانوارها^۱، I بیانگر سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در ورزش، G مخارج عمرانی دولت در ورزش، EX صادرات مرتبط با صنعت ورزش و IM واردات بخش ورزش است. بنابراین با استفاده از این رابطه می‌توان کالاها و خدمات

^۱ Households

^۲ Consumption

^۳ Investments Decisions

^۴ Government

^۵ Exports

^۶ Imports

^۷ هزینه ورزشی خانوار بخشی از هزینه‌های تفریح، سرگرمی و خدمات فرهنگی و نیز بخشی از هزینه‌ها در بخش تهیه و فروش کالاهای بادوام منزل را در بخش مواد غیرخوراکی تشکیل می‌دهد. این هزینه‌ها شامل پوشاک، کفش، فراگیری ورزش‌های مختلف، تهیه بلیت، ورودی و حق عضویت، کرایه لوازم، انواع توپ، میزهای بیلیارد و پینگ پنگ و سایر تجهیزات ورزشی هستند (عسکریان، ۱۳۸۳).

برآورد تولید ناخالص داخلی صنعت ورزش ایران به تفکیک استانی برای سال های ۱۳۸۹-۱۴۰۰

نهایی مرتبط با صنعت ورزشی در یک دوره زمانی مشخص را محاسبه کرد. باید توجه داشت که این معادله بیشتر با استفاده از ارزش پولی جاری کالاها و خدمات محاسبه می شود. بنابراین نمایانگر تولید ناخالص داخلی به قیمت بازار یا ارزش اسمی تولیدات است.

روش ماتریس داده- ستانده: روابط بین اقتصاد ورزش و صنایع مختلف

تحلیل داده- ستانده، یکی از شناخته شده ترین و پرکاربردترین ابزارهای تحلیل اقتصادی است. مدل های داده- ستانده، سیستم هایی از معادلات خطی هستند که هر یک از آنها تخصیص محصول متفاوتی از اقتصاد را توصیف می کنند. یک جدول داده- ستانده ساختار اقتصاد و روابط مختلف بین بخش های مختلف یک اقتصاد را توصیف و محاسبه اثرات تکاثری برای فعالیت های اقتصادی را امکان پذیر می کند (Mankiw., 2022).

ماتریس داده- ستانده^۱ (IOM) تصویری از اقتصاد داخلی به عنوان پیوند صنایع مختلف به یک سیستم کلی وابسته به هم ارائه می دهد. ستون عمودی IOM، برای هر صنعت مانند j ، توضیح می دهد که چگونه ارزش افزوده صنعت j در پیوند با سایر صنایع شکل می گیرد. رابطه زیر معادله اصلی محاسبه ماتریس را نشان می دهد:

$$X_j = \sum_{i=1}^n X_{ij} + A_j + W_j + T_j + P_j$$

که در آن X_j ستانده صنعت j است، X_{ij} کل مصرف واسطه ای محصولات i توسط صنعت j ، A_j مصرف سرمایه ثابت یا استهلاک در صنعت j ، W_j کل دستمزد پرداختی در صنعت j ، T_j مالیات پرداخت شده توسط صنعت j و P_j سود تولیدکنندگان در صنعت j است.

ردیف افقی در ماتریس IOM نیز نشان می دهد که چگونه درآمد صنعت i در میان مصرف واسطه ای X_{ji} همه صنایع در اقتصاد و تقاضای نهایی توزیع شده و به فرم رابطه زیر نوشته می شود:

$$X_i = \sum_{j=1}^n X_{ji} + G_i + C_i + GCFC_i + \Delta S_i + EX_i$$

که در این معادله C_i نشان دهنده مصرف نهایی خصوصی محصول i ، G_i مصرف دولت از محصول i ، $GCFC_i$ نشان دهنده تشکیل سرمایه ثابت ناخالص محصول i ، ΔS_i تغییرات سهام آن، EX_i صادرات محصول i و X_i تقاضای نهایی محصول i است. ماتریس IOM علاوه بر اینکه برابری بین ارزش افزوده کل و کل تقاضای نهایی برای همه صنایع را نشان می دهد، وابستگی متقابل بین همه صنایع را نیز محاسبه می کند.

¹ Input-Output Matrix

بنابراین ماتریس داده- ستانده علاوه بر اینکه اندازه اقتصادی ورزش را محاسبه می‌کند، نشان‌دهنده تأثیر کلی فعالیت‌های ورزشی بر سایر صنایع و فعالیت‌های اقتصاد داخلی نیز هست (Mankiw., 2022).

روش حساب‌های اقماری ورزش

سیستم‌های حسابداری اقماری در حساب‌های ملی^۱، یک سیستم اندازه‌گیری ارزش پولی و غیر پولی از ارائه محصولات خاص یا خدماتی است که در فواصل زمانی منظم ساخته شده و برای پاسخ به سؤالات اقتصادی خاص و برای پوشش دادن به یک حوزه خاص مانند بهداشت، آموزش، گردشگری، کارهای داوطلبانه و بدون مزد و محیط‌زیست در اقتصاد طراحی شده‌اند. این حساب‌ها ارتباط نزدیکی با حساب‌های ملی دارند و از تکنیک‌های حسابداری ملی با مفاهیم یکسان استفاده می‌کنند و تجزیه و تحلیل اقتصادی دقیق را امکان‌پذیر می‌سازند (Mankiw., 2022).

دلیل اصلی شکل‌گیری حساب‌های اقماری ضرورت طبقه‌بندی‌هایی است که نمی‌توان آن‌ها را در سیستم استاندارد حساب‌های ملی سازمان ملل جستجو کرد. با این رویکرد ایجاد یک حساب اقماری برای اقتصاد ورزش می‌تواند تمام اطلاعات موجود در مورد هزینه‌ها، مخارج، منابع مالی، عوامل تولید و مصرف‌کنندگان نهایی کالاها و خدمات ورزشی را جمع‌آوری و طبقه‌بندی کند. این داده‌های جمع‌آوری شده در چارچوب حساب ملی طبقه‌بندی می‌شوند، اگرچه مقادیر در واحدهای غیر پولی ثبت می‌شوند. این ویژگی در شرایطی که قیمت بازار برای یک کالا ناشناخته است یا امکان قیمت‌گذاری برای یک کالا یا عامل تولید وجود ندارد- مانند کار داوطلبانه- مطلوب و کاربردی است.

این حساب‌ها چارچوبی را ارائه می‌دهند که علاوه بر اینکه قابلیت انطباق با حساب‌های مرکزی ملی یا منطقه‌ای را دارد، این امکان را می‌دهد که توجه بر حوزه یا جنبه خاصی از زندگی اقتصادی و اجتماعی در چارچوب حساب‌های ملی متمرکز شود. حساب‌های اقماری، یکی از راه‌هایی است که در آن سیستم حساب‌های ملی می‌تواند برای پاسخگویی به شرایط و نیازهای مختلف تطبیق داده شود و اگرچه به سیستم اصلی پیوند نزدیک دارد، اما مجبور نیستند دقیقاً مفاهیم مشابهی را به کار ببرند یا خود را محدود به داده‌های بیان‌شده به صورت پولی کنند. این حساب‌ها همچنین ممکن است برای کشف روش‌های جدید و کار کردن رویه‌های حسابداری جدید استفاده شوند که در صورت توسعه و پذیرش کامل، ممکن است در طول زمان در سیستم اصلی جذب شده و با ارائه جزئیات بیشتر، تنظیم مجدد مفاهیم در چارچوب مرکزی یا با ارائه اطلاعات تکمیلی، نیازهای داده‌ای خاص را برآورده کنند.

همانگونه که پیش از این بیان شد، تاکنون مطالعه‌ای که به برآورد تولید ناخالص بخش ورزش در استان‌های ایران آن هم به صورت سری زمانی بپردازد، وجود نداشته است. بنابراین نتایج این مطالعه می‌تواند

¹ Satellite National Accounts

برآورد تولید ناخالص داخلی صنعت ورزش ایران به تفکیک استانی برای سال های ۱۳۸۹-۱۴۰۰

به عنوان منبعی برای مطالعات آینده در این حوزه قلمداد شود. در ادامه به معرفی تعدادی از پژوهش های انجام شده برای برآورد تولید بخش ورزش در ایران پرداخته می شود.

محمدی و همکاران (۱۳۹۸) به بررسی ارتباط علی بین صنعت ورزش ایران در توسعه اقتصادی پرداختند. نتایج پژوهش آن ها نشان داد که عوامل مؤثر در توسعه اقتصادی مانند نهادها، ساختار مالکیت، توسعه نیروی انسانی، توسعه امکانات و زیرساخت ها، توسعه توانایی و ظرفیت بازرگانی خارجی و گسترش شبکه های اجتماعی از طریق اثر بر ساختار و هزینه تولید بر توسعه صنعت ورزش مؤثر است. نتیجه تحقیق آن ها، طراحی مدل کیفی توسعه اقتصادی صنعت ورزش ایران با رویکرد تولید در کلاس جهانی است (محمدی، فروغ، کلاته سیفری، معصومه، رضوی، محمدحسین، & فارسیجانی، محمد، ۱۳۹۸).

کلاشی و همکاران (۱۳۹۸) تولید ناخالص داخلی ورزش ایران طی سال های ۱۳۷۵-۱۳۹۴ را برآورد کردند. آن ها با استفاده از داده های هزینه های ورزشی خانوار، هزینه های جاری و عمرانی ورزشی دولت و داده های صادرات و واردات کالاهای ورزشی نشان دادند که حجم اقتصاد ورزش در ایران سهم اندکی از تولید ناخالص داخلی کشور را به خود اختصاص داده و روندی کاهشی داشته است (کلاشی، مازیار، عیدی، حسین، عباسی، همایون، و رجایی، محمدهادی، ۱۳۹۸).

کلاشی و همکاران (۱۳۹۵) به مطالعه اثر مخارج ورزشی دولت و خانوار بر تولید ناخالص داخلی ایران طی سال های ۱۳۶۳-۱۳۹۱ با استفاده از روش مدل سازی حداقل مربعات معمولی (OLS) پرداختند. نتایج این مطالعه نشان داد که مخارج ورزشی دولت و خانوار، اثری مثبت و معنادار بر تولید ناخالص داخلی ایران طی این دوره داشته؛ به این صورت که به ازای یک درصد افزایش در هزینه های ورزشی دولت و خانوار، ۰/۰۲۹ درصد تولید ناخالص داخلی کشور افزایش یافته است (Kalashi, M., Hoseini, S. E., 2016 & Rajaei, M. H.).

رستمزاده و همکاران (۱۳۹۳) به بررسی اثر سرمایه گذاری ورزشی دولتی بر رشد اقتصادی برای دوره زمانی ۱۳۵۸-۱۳۸۹ با استفاده از الگوی خود توضیح با وقفه های پرداخته اند. نتایج پژوهش آن ها نشان داد که سرمایه گذاری دولت در ورزش اثر معنی داری بر رشد اقتصادی ندارد. توصیه سیاستی پژوهش آن ها این بوده است که دولت با افزایش سرمایه گذاری در زیرساخت ها و آموزش های ورزشی به بهبود بهره وری در ورزش های عمومی و حرفه ای کمک نماید (رستم زاده پرویز، صادقی حسین، عصارای عباس، یآوری کاظم، ۱۳۹۳).

ایزدی صادق آباد (۱۳۹۰) در پژوهش خود تلاش کرده است اثر مخارج ورزشی دولت بر رشد اقتصادی استان های کشور بین دوره ۱۳۷۹-۱۳۸۶ را بررسی کند. نتایج این مطالعه با استفاده از روش سیستم معادلات هم زمان مبتنی بر داده های پنل استان ها نشان داده است که مخارج صرف شده دولت برای بخش

ورزش اثری بر رشد اقتصادی استان‌ها نداشته است. همچنین این مطالعه استدلال کرده است که بودجه استان‌ها با پارامترهایی غیر از نیاز استانی به رشد و توسعه تعیین شده و بنابراین نمی‌تواند تأمین‌کننده و منعکس‌کننده نیازهای توسعه‌ای استان‌ها باشد (ایزدی صادق آباد، ۱۳۹۰).

کیان مرز و همکاران (۱۳۸۶) صنعت ورزش ایران را در سال‌های ۱۳۸۴-۱۳۸۰ تحلیل و با روش حسابداری هزینه‌های ورزش کل کشور، سهم صنعت ورزش در ایران را برای این سال‌ها ۱/۱ برآورد کردند (Rashidi, R., 2007 & Kianmarz, Y., Moharamzadeh, M., Kianmarz, V).

عسکریان و جعفری (۱۳۸۶) میزان مبادلات بین‌المللی کالاهای ورزشی ایران در بازه زمانی سال‌های ۱۳۸۰-۱۳۷۷ را تحلیل و بررسی کردند و نتیجه گرفتند که میزان بازرگانی خارجی کالاهای ورزشی در ایران نسبت به کشورهای پیشرفته بسیار کمتر است. این پژوهش مهم‌ترین دلایل حجم پایین بازرگانی خارجی ورزشی را عواملی مانند کوچک‌بودن اندازه بازار کالاهای ورزشی، حجم کم مصرف ورزشی خانوارها، عدم مرغوبیت کالاهای ورزشی، فقدان تبلیغات و بازاریابی مناسب، تحریم‌های اقتصادی، افزایش قیمت تمام‌شده کالاهای ورزشی ایران و نیز پایین بودن قدرت خرید پول ملی و نوسانات ارزی دانسته است (عسکریان، فریبا، و جعفری، افشار، ۱۳۸۶).

عسکریان (۱۳۸۳) در رساله خود برای اولین بار در ایران به بررسی وضعیت اقتصادی صنعت ورزش پرداخته و سهم ورزش در تولید ناخالص داخلی کشور را برای سال‌های ۱۳۸۰-۱۳۷۷ برآورد کرده است. روش مورد استفاده در این پژوهش بر مبنای روش مجموع هزینه‌هاست که نتایج نشان می‌دهد سهم بخش ورزش از تولید ناخالص داخلی ایران در سال ۱۳۷۷، ۰/۳۷ درصد بوده که به ۰/۳۹ درصد در سال ۱۳۸۰ افزایش یافته است (عسکریان، ۱۳۸۳).

مرور مختصری بر مطالعات انجام‌شده در زمینه نقش صنعت ورزش در رشد اقتصادی در جهان نشان‌دهنده جایگاه مؤثر این صنعت نوپا در اقتصاد جهان است. مطالعات انجام‌شده در مورد جایگاه صنعت ورزش در تولید ناخالص داخلی هم نشان‌دهنده وجود ظرفیت بالای این صنعت در اقتصاد ایران است. از مطالعه تحقیقات انجام‌شده پیرامون اقتصاد ایران دو نکته برجسته می‌شود: اول اینکه مطالعات به‌روز و ویژه برای دهه ۱۳۹۰-۱۴۰۰ که دهه‌ای پر فراز و نشیب برای اقتصاد ایران بوده، انجام نشده است. دوم اینکه در مطالعات انجام‌شده به دلیل مشکلات و محدودیت‌های آماری، تمرکز بر داده‌های ورزش کل کشور بوده است که با توجه به تفاوت‌ها در ظرفیت‌های تولیدی استان‌ها، نتایج داده‌های کل کشور قابل‌تعمیم به استان‌ها نیست و می‌تواند تفسیرهای بیش‌برآورد یا کم‌برآورد را ارائه کند.

برآورد تولید ناخالص داخلی صنعت ورزش ایران به تفکیک استانی برای سال های ۱۳۸۹-۱۴۰۰

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر تلاش کرده است که به برآورد ابعاد صنعت ورزش در تولید ناخالص داخلی ایران با اتکا به داده‌های استانی ایران بپردازد. روش مورد استفاده در این بخش، روش هزینه‌ای است که در مبانی نظری بدان پرداخته شده است. اما برای برآورد هزینه‌ها و زیربخش‌های آن نیاز به مطالعات جانبی وجود دارد. یکی از مهمترین بخش‌های هزینه‌ها، مربوط به هزینه‌های خانوار در استان‌های ایران برای بخش ورزش است. برای محاسبه این بخش از تولید ناخالص، از داده‌های خام هزینه و درآمد خانوارهای شهری و روستایی استفاده شد. این داده‌ها هر ساله بر اساس پرسش‌نامه‌ای مبسوط از سوی مرکز آمار- هر ساله تقریباً ۲۰ هزار پرسش‌نامه در کل کشور- جمع‌آوری می‌شود. بنابراین برای محاسبه این بخش از تولید، در دوره زمانی ۱۳۸۹-۱۴۰۰ هر ساله تقریباً ۲۰ هزار پرسش‌نامه شهری و روستایی مورد ارزیابی و سنجش قرار گرفت. به عبارت دیگر، تقریباً ۲۴۰ هزار پرسش‌نامه در این دوره ارزیابی و داده‌های مربوط به هزینه‌های جاری و سرمایه‌گذاری‌های بلند مدت خانوارها در این دوره برای خانوارهای شهری و روستایی در هر یک از استان‌های ایران و هر یک از سال‌ها، ارزیابی شد.

با توجه به پرسش‌نامه هزینه و درآمد خانوارهای شهری و روستایی، این بخش از هزینه‌ها شامل موارد زیر خواهد بود. به عبارت دیگر، میزان هزینه هریک از خانوارهای شهری و روستایی در هر یک از استان‌های ایران و در هر یک از سال‌های ۱۳۸۹-۱۴۰۰ در بخش‌های زیر محاسبه و در نهایت متوسط هزینه یک خانوار نمونه روستایی و شهری در یک استان و در هر سال به دست خواهد آمد. هزینه هر خانوار بابت:

- پوشاک مردانه، لباس ورزشی (فوتبال، اسکی، کوهنوردی، شنا و ...)
- پوشاک زنانه، لباس ورزشی (فوتبال، اسکی، کوهنوردی، شنا و ...)
- پوشاک بچگانه، لباس ورزشی (فوتبال، اسکی، کوهنوردی، شنا و ...)
- کفش مردانه، انواع کفش راحتی و ورزشی (به‌استثنای کفش اسکی، اسکیت، فوتبال و ...)
- کفش زنانه، انواع کفش راحتی و ورزشی (به‌استثنای کفش اسکی، اسکیت، فوتبال و ...)
- کفش بچگانه، انواع کفش راحتی و ورزشی (به‌استثنای کفش اسکی، اسکیت، فوتبال و ...)
- لوازم ورزشی و تفریحی در اردوگاه‌ها و فضاهای باز شامل توپ پینگ‌پونگ، تنیس و بدمیتون، توپ‌های پلاستیکی، انواع تور والیبال و پینگ‌پونگ و ...
- بلیط مسابقات ورزشی، ورودی باشگاه‌های ورزشی و استخر
- حق عضویت در باشگاه‌های ورزشی
- کرایه تجهیزات و لوازم ویژه ورزش و تفریح (از قبیل قایق، تجهیزات اسکی، انواع کفش‌های ورزشی، اسب و هواپیما و ...)

- هزینه‌های پرداختی برای فراگیری هر نوع ورزش
- هزینه‌های پرداختی بابت استفاده از پیست‌های اسکی، تله‌کابین، تله‌سیژ، خدمات راهنمایان کوهستان و راهنمایان سفر و نظایر آن (برای مقاصد تفریحی)
- انواع توپ والیبال، فوتبال، بسکتبال و نظایر آن
- لوازم اسکی، بدن‌سازی، انواع راکت و انواع کیسه‌بوکس
- انواع کلاه‌های ایمنی و ورزشی
- انواع دستکش‌های ورزشی، جلیقه نجات، میچ‌بند، ساق‌بند، زانوبند، کمربندهای محافظ، انواع عینک‌های ورزشی و ایمنی و سایر محافظ‌ها
- چادر و کیسه‌خواب
- تفنگ و مهمات، دوربین شکاری و کوله‌پشتی
- انواع اجاق پیک‌نیک، کباب‌پز و...
- انواع کفش‌های ورزشی (اسکی، اسکیت، فوتبال و...)
- انواع شمشیرهای بازی، وزنه‌های ورزشی، نیزه، دیسک‌های ورزشی، دمبل و سایر وسایل بدن‌سازی
- انواع وسایل ماهیگیری (چوب، قلاب و تور)
- انواع تلمبه‌های باد
- سایر لوازم ورزشی و تفریحی
- تعمیر انواع وسایل ورزشی

هزینه هر یک از خانوارهای شهری و روستایی برای استان‌های ایران در هر یک از موارد فوق در دوره زمانی ۱۳۸۹-۱۴۰۰ محاسبه شد. سپس با توجه به مقادیر محاسبه‌شده و تعداد خانوارهای شهری و روستایی در دوره زمانی مورد نظر، مقدار کل هزینه جاری و سرمایه‌گذاری ورزشی خانوارهای هر یک از استان‌ها در دوره زمانی ۱۳۸۹-۱۴۰۰ محاسبه گردید.

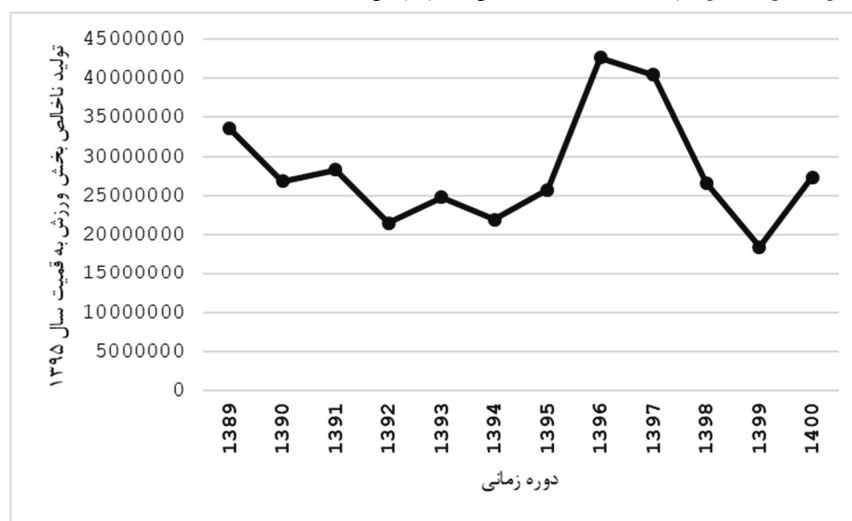
علاوه بر این هزینه‌های دولتی در بخش ورزش نیز در قالب دو بودجه جاری و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای به استان‌ها اختصاص داده می‌شود. این مقادیر نیز از سالنامه‌های آماری استان‌های ایران برای دوره مورد بررسی استخراج شد. سپس با استفاده از رابطه اول و با جمع‌آوری اطلاعات هزینه‌های خصوصی، سرمایه‌گذاری بلند مدت و هزینه‌های دولتی در بخش ورزش، برآوردی از تولید ناخالص بخش ورزش برای هر یک از استان‌های ایران انجام شد. گفتنی است به دلیل فقدان داده‌های تجارت خارجی (صادرات و واردات)

برآورد تولید ناخالص داخلی صنعت ورزش ایران به تفکیک استانی برای سال های ۱۳۸۹-۱۴۰۰

بخش ورزشی به تفکیک استان های ایران، به ناچار این بخش از تولید ناخالص داخلی به صورت تراز فرض شد.

یافته های پژوهش

در این بخش با توجه به محاسبات انجام شده که در بخش گذشته تشریح شد، می توان تولید ناخالص داخلی استان های ایران را به قیمت ثابت و جاری محاسبه کرد. با توجه به روش شناسی انجام شده، نتایج حاصل از محاسبه تولید ناخالص داخلی به قیمت های ثابت سال ۱۳۹۵ برای کل کشور در نمودار ۱ قابل مشاهده است. علاوه بر این مقدار تولید ناخالص داخلی بخش ورزش برای کلیه استان های ایران نیز برآورد شده است که روند تغییرات آن در پیوست ۱ قابل مشاهده است. با توجه به نمودار می توان دریافت که بالاترین میزان تولید بخش ورزش در سال ۱۳۹۶ و کمترین مقدار آن در سال ۱۳۹۲ اتفاق افتاده است. علاوه بر این مقایسه سال انتهایی برنامه ششم توسعه (۱۴۰۰) با سال ابتدایی، نشان از آن دارد که مقدار تولید ناخالص بخش ورزش ایران (به قیمت های واقعی) سیر نزولی داشته است.

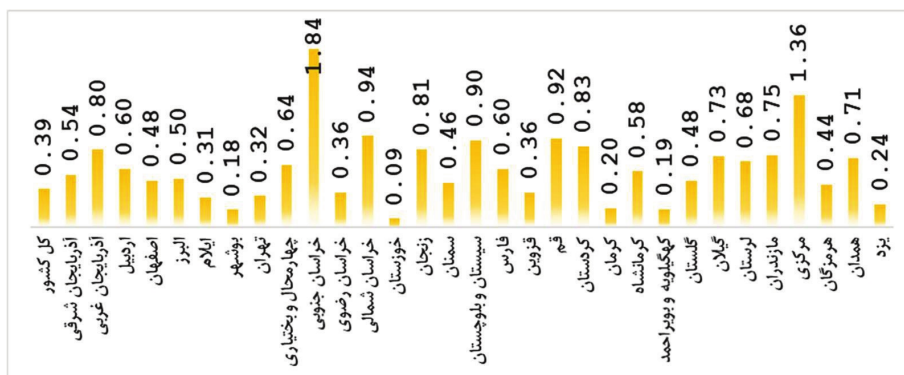
شکل ۱: روند تولید ناخالص داخلی ایران در بخش ورزش به قیمت های ثابت ۱۳۹۵ (ارقام به میلیون ریال)

Figure 1. The trend of Iran's gross domestic product in the sports sector at constant prices in 2015 (millions of Rials)

بررسی رشد تولید ناخالص بخش ورزش در استان های ایران نشان از آن دارد که در اغلب استان های ایران در دوره ۱۳۸۹-۱۴۰۰ رشد ارزش تولید ناخالص داخلی به قیمت های ثابت سال ۱۳۹۵ نزولی بوده است. تنها استان های البرز، قم، مرکزی، کرمان، کردستان، سیستان و بلوچستان، خراسان رضوی و تهران رشد مثبتی در تولید بخش ورزش داشته اند و سایر استان ها در این دوره روند نزولی را تجربه کردند.

با توجه به محاسبات انجام شده، متوسط تولید بخش ورزش کل کشور کاهش ۱۸/۳۸ درصدی در دوره ۱۳۸۹-۱۴۰۰ را تجربه کرده است؛ بالاترین روند نزولی مربوط به استان قزوین با کاهش ۶۴/۸۴، چهارم حال بختیاری با کاهش ۵۶/۱۴ درصدی و هرمزگان و بوشهر با کاهش بیش از ۵۲ درصدی بوده است.

بررسی متوسط سهم تولید بخش ورزش هر استان به کل تولید ناخالص هر یک از استانهای ایران (با نفت) به قیمت های ثابت سال ۱۳۹۵ نشان از آن دارد که ورزش سهم بسیار اندکی در تولید استانها داشته است؛ به گونه ای که متوسط سهم تولید بخش ورزش از کل تولید ناخالص داخلی کشور رقمی تنها برابر با ۰/۳۹ درصد بوده است. در این بین، تولید ناخالص بخش ورزش در استانهای خراسان جنوبی، مرکزی و خراسان جنوبی به ترتیب بالاترین سهم از تولید کل در همان استان را به خود اختصاص داده است. از سوی دیگر، کمترین مقدار مربوط به استانهای خوزستان، بوشهر و کهگیلویه و بویراحمد است.

شکل ۲: متوسط سهم (درصد) تولید ناخالص بخش ورزش از کل تولید ناخالص استان در دوره ۱۳۸۹-۱۴۰۰-منبع:

محاسبات پژوهش

Figure 2. The average share (percentage) of the gross product of the sports sector in the total gross product of the province in the period of 2009-1400

جدول ۱: سهم تولید ناخالص بخش ورزش در استانها از کل تولید ناخالص داخلی در هر استان (درصد)

Table 1). The share of the gross domestic product of the sports sector in the provinces from the total gross domestic product in each province (percentage)

کل کشور											

برآورد تولید ناخالص داخلی صنعت ورزش ایران به تفکیک استانی برای سال های ۱۳۸۹-۱۴۰۰

آذربایجان شرقی											
آذربایجان غربی											
اردبیل											
اصفهان											
البرز											
ایلام											
بوشهر											
تهران											
چهارمحال و بختیاری											

بختی اری											
خراسا ن جنو بی											
خراسا ن رضو ی											
خراسا ن شمال ی											
خوز ستان											
زنجان											
سمن ان											
سیس تان و بلوچ ستان											
فارس											

برآورد تولید ناخالص داخلی صنعت ورزش ایران به تفکیک استانی برای سال های ۱۳۸۹-۱۴۰۰

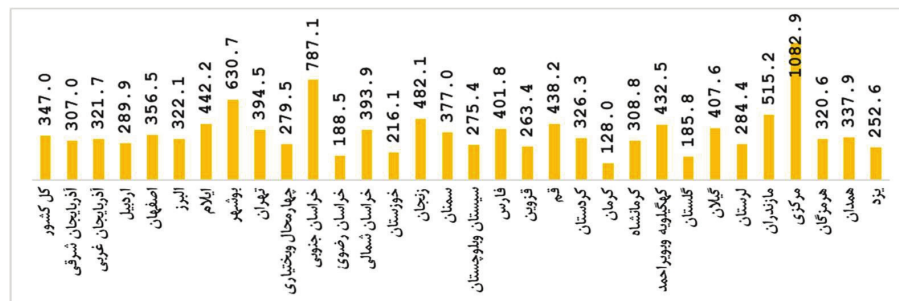
قزوین											
قم											
کردستان											
کرمان											
کرمانشاه											
کهگیلویه و بویراحمد											
گلستان											
گیلان											

لرستان											
مازندران											
مرکزی											
هرمزگان											
همدان											
یزد											

منبع: محاسبات پژوهش

روند سرانه تولید بخش ورزش در استان‌های ایران نیز اطلاعات مهمی در مورد وضعیت هزینه‌های ورزشی در استان‌های کشور به دست می‌دهد. نمودار ۳، نشان‌دهنده متوسط سرانه تولید بخش ورزش در استان‌های کشور در دوره ۱۴۰۰-۱۳۹۰ به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۹۵ برای هر هزار نفر جمعیت است. با توجه به نمودار، بالاترین مقدار مربوط به استان مرکزی، خراسان جنوبی و بوشهر است. از سوی دیگر، کمترین مقدار در استان‌های کرمان و گلستان اتفاق افتاده است. می‌توان مشاهده کرد که بسیاری از استان‌ها در این دوره میزان سرانه تولید ورزشی آنها کمتر از متوسط کشور بوده است.

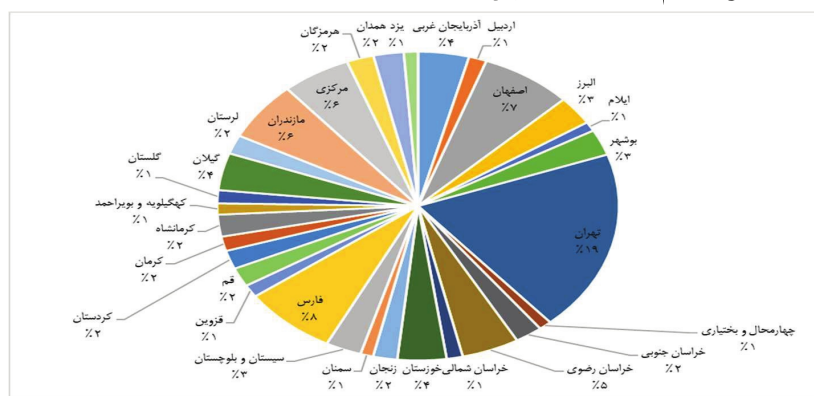
برآورد تولید ناخالص داخلی صنعت ورزش ایران به تفکیک استانی برای سال های ۱۳۸۹-۱۴۰۰

شکل ۳: متوسط مقدار سرانه تولید ناخالص داخلی بخش ورزش به قیمت های ثابت ۱۳۹۵ (میلیون ریال/هزار نفر)

Figure 3. The average per capita gross domestic product of the sports sector at constant prices in 2015 (million rials/thousand people)

همچنین بررسی سهم کل تولید بخش ورزش هر استان از تولید کل ورزش کشور نشان از آن دارد که عدم توازن مهمی در این بخش وجود دارد؛ به گونه ای که استان تهران به تنهایی ۱۹ درصد از کل تولید ورزش کشور را انجام می دهد و استان های اصفهان، مازندران، مرکزی، فارس و خراسان رضوی مجموعاً ۳۱ درصد و بقیه استان ها جمعاً ۵۰ درصد تولید ورزش را انجام می دهند. به عبارت دیگر، ۶ استان ۵۰ درصد و ۲۵ استان دیگر نیز ۵۰ درصد مابقی تولید کشور را در بخش ورزش به عهده دارند. هر چند قسمت مهمی از این عدم توازن به دلیل عدم توازن در جمعیت استان ها است، اما باید پذیرفت که این نابرابری در تولید ورزش در استان ها وجود دارد. البته زمانی که این مقادیر به صورت سرانه محاسبه شود، تقریباً اغلب استان ها سهم ۳ درصدی از تولید سرانه ورزش را خواهند داشت. بجز استان کرمان که سهم ۱ درصدی داشته و کمترین مقدار است و تعدادی از استان ها سهم نزدیک به ۲ و یا ۴ درصدی، استان مرکزی با سهم ۹ درصدی و خراسان جنوبی با سهم ۷ درصدی بالاترین مقدار را داشته است.

شکل ۴: پراکندگی سهم هر استان از کل تولید بخش ورزش در ایران برای دوره ۱۳۸۹-۱۴۰۰- منبع: محاسبات پژوهش

Figure 4. The distribution of the share of each province in the total production of the sports sector in Iran for the period 1389-1400

بحث و نتیجه‌گیری

مطالعه حاضر به بررسی و ارزیابی تولید ناخالص داخلی در بخش ورزش برای استان‌های ایران در دوره زمانی ۱۳۸۹-۱۴۰۰ پرداخته است. با توجه به اهمیت موضوع، سیاست‌گذاری ورزش در کشور باید دید روشنی از اندازه اقتصاد ورزش داشته باشد. از این رو، نیاز به برآورد اقتصاد ورزش در استان‌های ایران به صورت سری زمانی برجسته می‌گردد. مروری بر مطالعات انجام‌شده نشان می‌دهد که تا کنون این بررسی و برآورد به صورت سری زمانی و به تفکیک استان‌های ایران انجام نشده است. بر این اساس، این مطالعه با تمرکز بر سال‌های برنامه‌های پنجم و ششم توسعه این برآورد را برای تمامی استان‌های ایران انجام داد. به منظور برآورد تولید ناخالص داخلی ورزشی (GDSP)، از روش برآورد هزینه‌ها استفاده شد؛ به گونه‌ای که هزینه‌های جاری و سرمایه‌گذاری خانوارها به عنوان هزینه‌های بخش خصوصی و بودجه ورزشی دولت در استان‌های ایران به عنوان هزینه‌های بخش عمومی محاسبه و سپس با یکدیگر جمع شد. برای محاسبه هزینه‌های خانوار در بخش ورزش از داده‌های خام هزینه-درآمد خانوار در دوره ۱۳۸۹-۱۴۰۰ برای ساکنین شهر و روستا استفاده شد و بالغ بر ۲۰۰ هزار پرسش‌نامه در این بخش مورد تحلیل قرار گرفت. برای هزینه‌های بودجه‌ای دولت نیز داده‌های سالنامه‌های آماری استانی جمع‌آوری و تحلیل شدند. نتایج برآورد نشان داد که سهم اقتصاد ورزش در تولید کل کشور، رقم بسیار اندکی است؛ به گونه‌ای که در سال ۱۳۸۹ این رقم تقریباً ۰/۳۹ درصد و در سال ۱۴۰۰ تنها ۰/۳۷ درصد بوده است. بنابراین اولاً، اندازه ورزش از کل تولید اقتصاد در استان‌ها رقم اندکی است؛ ثانیاً، سهم ورزش در اقتصاد روند نزولی داشته است. در این بخش استان‌های خراسان جنوبی، مرکزی و خراسان جنوبی به ترتیب بالاترین سهم و استان‌های خوزستان، بوشهر و کهگیلویه و بویراحمد کمترین سهم از تولید استان به ورزش اختصاص یافته است. بررسی اندازه کل اقتصاد ورزش نیز نشان داد که در دوره مورد بررسی، ارزش واقعی تولید بخش ورزش در کشور تقریباً ۱۸ درصد کاهش داشته و این کاهش در بسیاری از استان‌ها نیز اتفاق افتاده است؛ به گونه‌ای که در این دوره تنها استان‌های البرز، قم، مرکزی، کرمان، کردستان، سیستان و بلوچستان، خراسان رضوی و تهران رشد مثبتی در ارزش واقعی تولید بخش ورزش داشته‌اند و سایر استان‌ها در این دوره روند نزولی را تجربه کردند. با توجه به مطالعه انجام‌شده می‌توان دریافت:

اولاً، اندازه اقتصاد ورزش در استان‌های کشور بسیار اندک است. به عبارت دیگر، سهم ورزش در تولید ناخالص استان‌های ایران رقم بسیار پایینی را به خود اختصاص داده است و این نشانگر آن خواهد بود که نیاز مبرمی به سیاست‌گذاری برای افزایش سهم ورزش در تولید وجود دارد. با توجه به مطالعه انجام شده، هزینه‌های ورزشی خانوار می‌تواند یکی از مهمترین پیشران‌ها در افزایش تولید ورزش باشد. بنابراین نیاز است دولت با ارائه زیرساخت‌های مناسب همراستا با بهبود بودجه عمومی در ورزش سبب تسهیل

برآورد تولید ناخالص داخلی صنعت ورزش ایران به تفکیک استانی برای سال های ۱۳۸۹-۱۴۰۰

دسترسی به امکانات ورزشی برای خانوارها شود و از این طریق تمایل خانوارها به انجام هزینه‌هایی برای ورزش را افزایش دهد. این رویه می‌تواند در بلندمدت علاوه بر آثار مثبتی که بر جامعه خواهد داشت، سبب بهبود تولید ورزش در کل کشور شود.

دومین نتیجه مهمی که از این پژوهش استخراج می‌شود آن است که روند تولید ناخالص ورزش در استان‌های ایران نزولی است. به عبارت دیگر، علاوه بر آنکه ورزش، مقدار اندکی از تولید کل استان‌ها را به خود اختصاص می‌دهد، همین مقدار نیز در سال‌های اخیر روند کاهشی را تجربه کرده است. بدیهی است با توجه به تشدید شرایط رکود تورمی در سال‌های اخیر و افزایش هزینه‌های کل خانوار به واسطه تورم، خانوارها ناچار به کاهش هزینه‌های غیرضرورتر می‌شوند. هزینه‌های ورزشی خانوار با توجه به ماهیت خود، یکی از مهمترین بخش‌هایی است که در این سال‌ها به واسطه تشدید اثرات تورمی، تحت‌الشعاع قرار گرفته و خانوارها هزینه ورزش را برای رسیدن به هزینه‌های مهمتر- همانند دستیابی به مسکن و غذا- کاهش داده و یا عملاً حذف کرده‌اند. روشن است این رویه در بلندمدت می‌تواند با آسیب‌هایی که به سلامت جسمی و روانی جامعه وارد می‌آورد، اثرات جبران‌ناپذیری را برای اقتصاد و اجتماع به همراه داشته باشد. از این رو، نیاز است دولت با برنامه‌ریزی دقیق و اجرای سیاست‌های تشویقی سبب کاهش پرداخت‌ها از جیب خانوار برای ورزش شود. به عبارت دیگر، با اعطای یارانه و اجرای سیاست‌های تشویقی سبب افزایش تمایل خانوارها به انجام فعالیت‌های ورزشی گردد.

سومین نتیجه مهمی که از این پژوهش به دست آمده، آن است که تولید ناخالص ورزش در استان‌های ایران به صورت ناهمگون و نامتوازن توزیع شده است. به عبارت دیگر، سهم ورزش در بعضی از استان‌ها بالاتر و در بعضی از استان‌ها بسیار اندک است. با توجه به نتایج، ۵۰ درصد تولید ورزش در ایران تنها در شش استان به انجام می‌رسد و بقیه ۲۵ استان دیگر نیز در مجموعاً ۵۰ درصد دیگر تولید کل ورزش کشور را انجام می‌دهند. همین داده می‌تواند نمایانگر نابرابری در تولید ورزش استان‌ها باشد. در این بخش نیز نیاز است سیاست‌گذاری ورزش با دید آمایش ملی و براساس توازن منطقه‌ای انجام شود و تخصیص بودجه‌های عمرانی برای ورزش با توجه به میزان نیاز استان‌ها و با هدف برخورداری از امکانات مساوی برای همه آحاد جامعه ایران به انجام برسد.

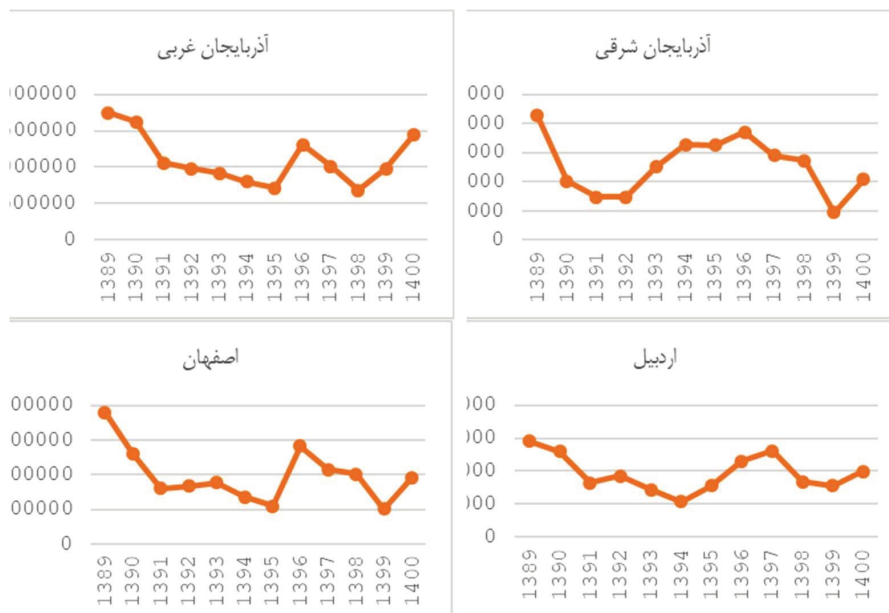
منابع

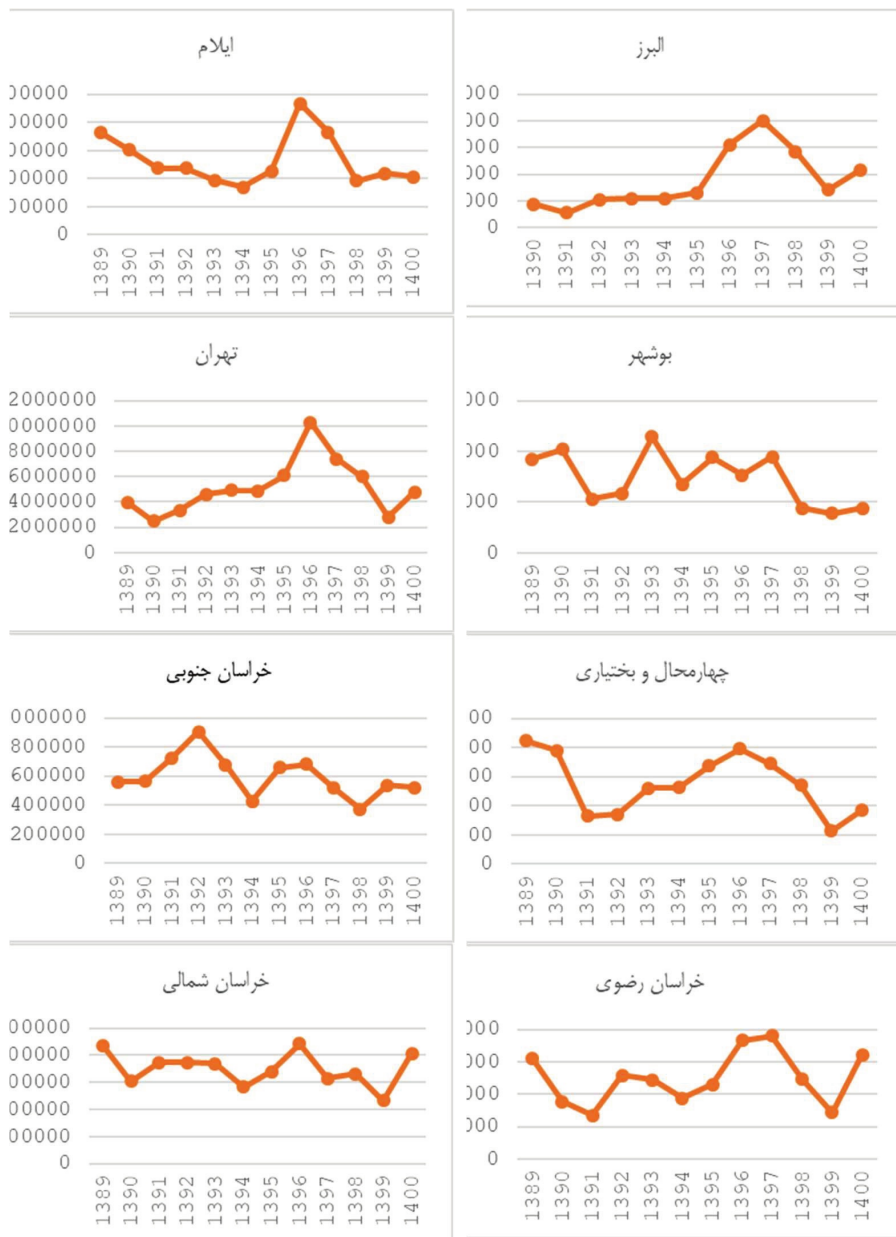
- Andreff, Wladimir and Wolfgang Weber. (1995). **"Economy in Council of Europe, Significance of Sport for Society: Health – Socialisation. – Economy, Committee for the Development of Sport"**. 8th Conference of European Sports Ministers, Lisbon, 17–18 May.
- Asgarian, Fariba, and Jafari, Afshar. (1386). **"Investigating the amount of international trade of sports goods in Iran in 1377 and 1380"**. Olympics, 15(4) (40 consecutive), 97-103. (in Persian)
- Coase, R. (1960). **"The problem of social cost"**. Journal of Law and Economics, 3, 1–44.
- Emami, A., Emami, F., & Afshari, M. (2022). **"The effects of investment development on the economic empowerment of Iran's sports industry: An Exploratory study"**. Strategic Studies on Youth and Sports, 21(56), 229-254. doi: 10.22034/ssys.2022.1522.2113 (in Persian)
- European Commission. (2012). **"Study on the Contribution of Sport to Economic Growth and Employment in the EU"**. European Commission, Directorate-General Education and Culture-Final Report.
- Gursoy, D., & K. Kendall. (2006). **"Hosting Mega Events: Modeling Locals' Support"**. Annals of Tourism Research, 33, 603–623.
- Humphreys, B. R., & Ruseski, J. E. (2009). **"Problems with data on the Sports Industry"**. Journal of Sports Economics, 11(1), 60–76.
- Izadi Sadegh Abad, A. (1390). **"The relationship between sports expenses and the economic growth of the country's provinces during the period 1379-1386 with an approach to the concept of sports economics"**. Master's Thesis of Economic Sciences - Khorasan Azad University. (in Persian)
- Jennett, N. (1984). **"Attendances, uncertainty of outcome and policy in the Scottish Football League"**. Scottish Journal of Political Economy, 31 (2), 176–98.
- Jones, J. (1989). **"The economics of the National Hockey League"**. Canadian Journal of Economics, 2 (1), 1–20.
- Kalashi, M., Eydi, H., Abbasi, H., & Rajaii, M. H. (2019). **"Estimated of Gross Domestic Sport Product and Changes in its components (1996-2015)"**. Sport Management Studies, 11(54), 17-32. doi: 10.22089/smrj.2018.5546.2103. (in Persian)
- Kalashi, M., Hoseini, S. E & ,Rajaei, M. H .(2016) .**"The effect of government and households sports expenditure to gross domestic product in Iran"** .Sport Management Studies, 82-165, 8 (38).
- Kavetsos, G. (2012). **"National pride: War minus the shooting"**. Social Indicators Research, 106(1), 173–185.
- Kianmarz, Y., Moharamzadeh, M., Kianmarz, V. & ,Rashidi, R. .(2007) .**"The survey economics status of sports industry in Iran during the year's 1380–1384"** .Proceedings of the 6th International Congress on Physical Education and Sport sciences Conference (p. 3). Kish University: Sport Sciences Research Institute of IRAN. (Persian) .
- Liu Na, Liu Kun. (2012). **"The Sustainable Development of the Sports Industry in China"**. D. Zeng (Ed.): Advances in Computer Science and Engineering, AISC, 141, 783–787.
- Malek-Akhlagh, E., Hosseini, S. S., Seddigh, S., & Ashkani, A . (2013). Sport economy or economic sport. International Journal of Sport Studies, 3(3), 299-307.
- Mankiw, N. G. (2022). **Macroeconomics, Eleventh Edition**. Macmillan Learning. .
- Mohammadi, F., Kalateh Seifari, M., razavi, M. H., & Farsijani, M. (2019). **"Designing Qualitative Model for Economic Development of Iran's Sports Industry with World-Class Manufacturing Approach"**. Applied Research in Sport Management, 8(1), 69-84. doi: 10.30473/arism.2019.5846. (in Persian)
- Neale, W. C. (1964). **"The peculiar economics of professional sports: a contribution to the theory of the firm in sporting competition and in market competition"**. Quarterly Journal of Economics, 78 (1), 1–14.
- Noll, R. G. (1974). **Government and the Sports Business**. Washington, DC: Brookings Institution.
- Pitts, B. G., Fielding, L. W., & Miller, L. K. (1994). **"Industry segmentation theory and the sport industry: Developing a sport industry segment model"**. Sport Marketing Quarterly, 3 (1), 15-24.
- Razavi, Seyyed Mohammad Hossein, Firoz, Mansour. (1390). **Sports economics, theory, evidence and policies**. Amol: North Stable Publications, first edition. (in Persian)

برآورد تولید ناخالص داخلی صنعت ورزش ایران به تفکیک استانی برای سال های ۱۳۸۹-۱۴۰۰

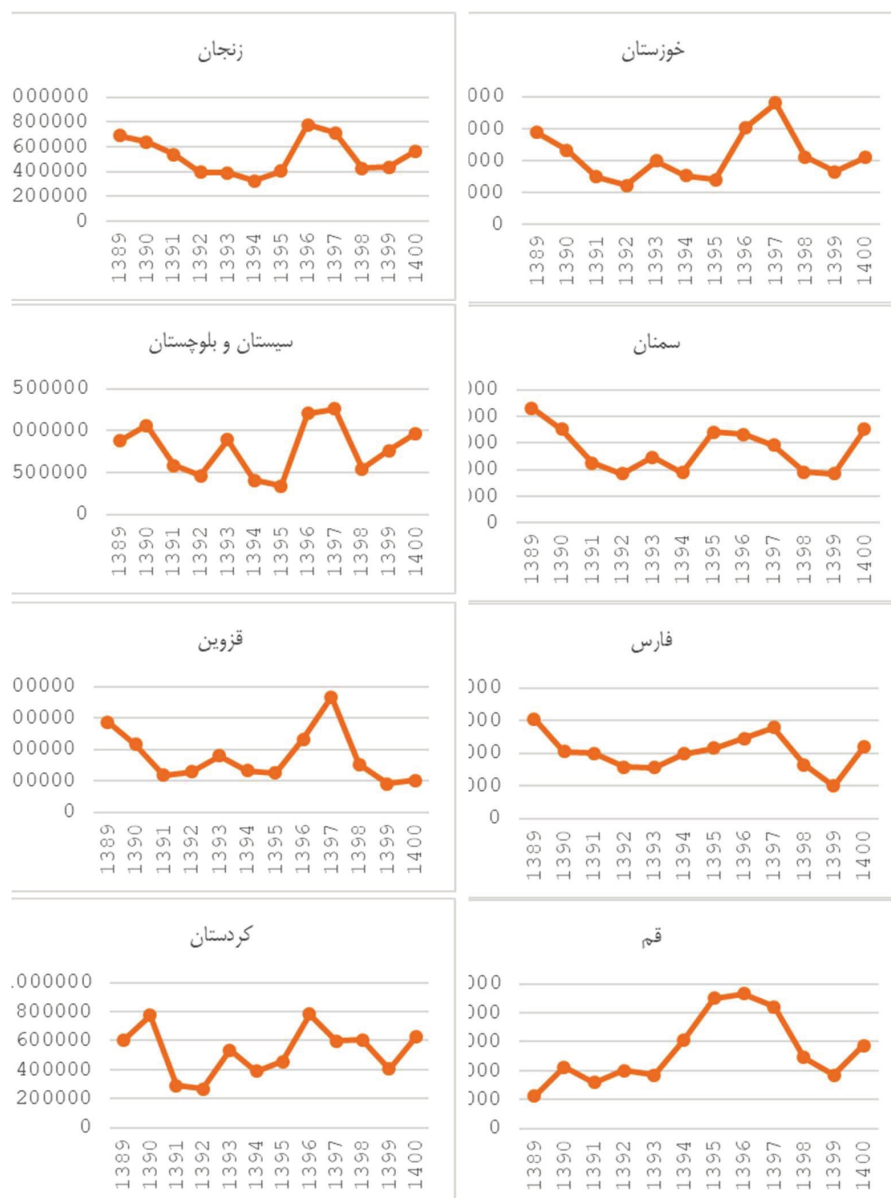
- **Rosentraub, M. (2006). "The local context of a sports strategy for economic development".** *Economic Development Quarterly*, 20(3), 278-289.
- **Rostamzadeh P, Sadeghi H, Assari A, Yavary K. (2015). "The Effect of Government Investment in Sports on Economic Growth in Iran".** *QJER*; 14 (4) :177-210
URL: <http://ecor.modares.ac.ir/article-18-8804-fa.html>. (in Persian).
- **Rottenberg, S. (1956). "The baseball players' labor market".** *Journal of Political Economy*, 44 (3), 242-58.
- **Sanderson, K., Harris, F., Russel, S., & Chase, S. (2000). The economic benefit of sport: A Review.** Business and Economic Research Ltd (BERL).
- **Windle, G., Hughes, D., Linck, P., Russell, I., & Woods, B. (2010). "Is exercise effective in promoting mental well-being in older age? A systematic review".** *Aging Ment. Health*, 14 , 652-669.
- **Wladimir Andreff & Stefan Szymanski (ed.). (2006). Handbook on the Economics of Sport.** Edward Elgar Publishing, number 3274.
- **Zamani, M., Hosseini, E., & Rajaei, H. (2013). "The Impact of Sport Expenditures on Gross Domestic Product in Iran".** *Sport Management Journal*, 4(15), 143-156. doi: 10.22059/jsm.2013.29836. (in Persian)

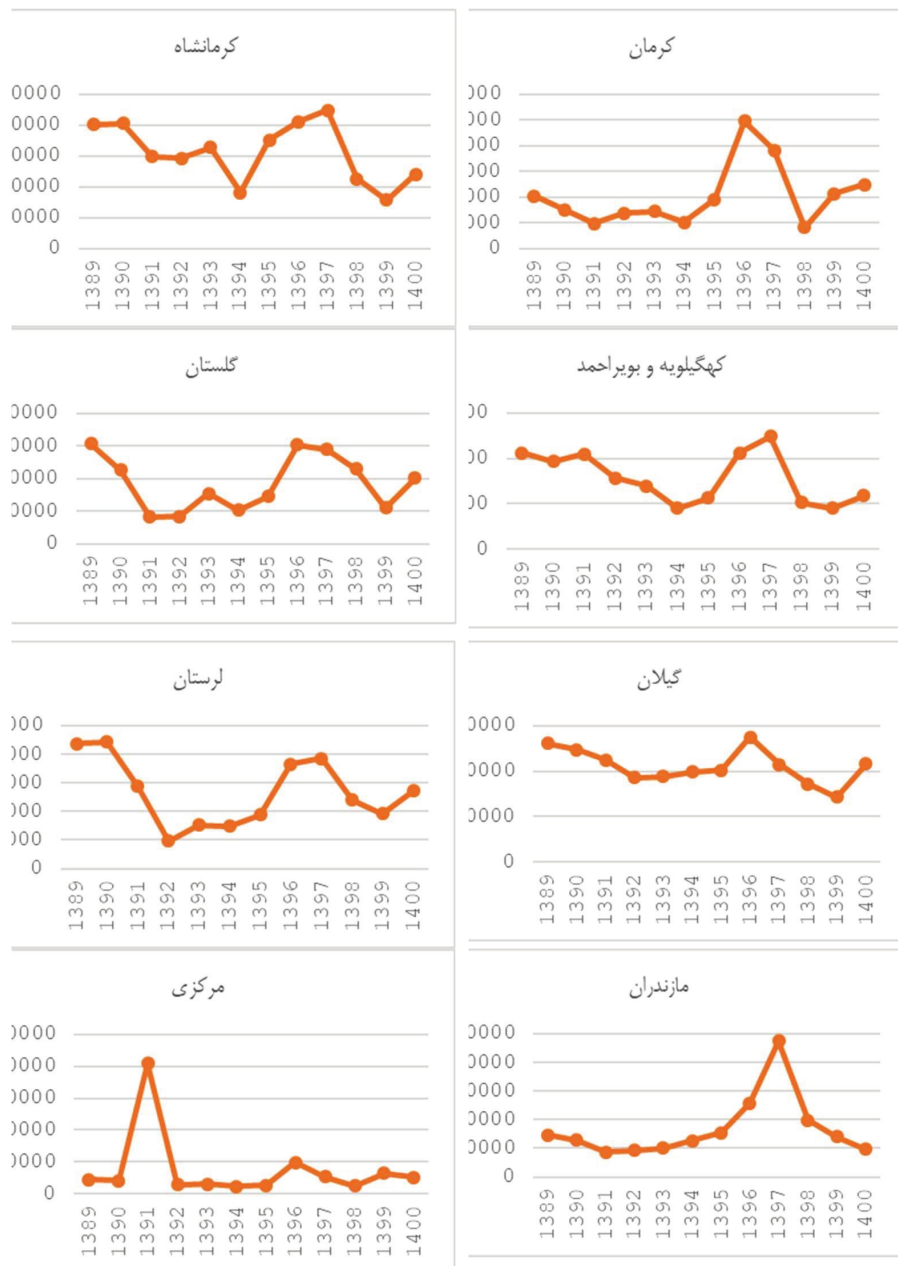
پیوست ۱: روند تولید ناخالص داخلی استان های ایران در بخش ورزش به قیمت های ثابت ۱۳۹۵ (ارقام به میلیون ریال)

برآورد تولید ناخالص داخلی صنعت ورزش ایران به تفکیک استانی برای سال های ۱۳۸۹-۱۴۰۰

برآورد تولید ناخالص داخلی صنعت ورزش ایران به تفکیک استانی برای سال های ۱۳۸۹-۱۴۰۰

